

Gart der Gesundheit: zymetrinden oder kanel.

zymetrinden oder kanel cxiii capitel

Cinamomum latine·Grece·et arabice Darsen·
(In dem bûch circa instans in dem capitel
Cÿnamomum steet geschriben·das der seÿe
heÿß an dem dritten grad·und trucken an dem
andern·(Die meister sptechen·das dises sey ein
rynden eines baums der wechþt in jndia und in
europia·Und d ist zweÿer handt·Der ein
subtil·und der ander groþ·Die groþ sol genüczet
werden in der erczneÿ domit den magen zû
reÿnigen·Die subtile sol genüczet werden daz
hercz domit zû stercken·Dise rÿnnden sind die
besten die do haben einen gûten gerauch und
scharpff mit einer süßigkeit vermüschet und
die von farben rot sind·und dÿse rÿnden die do
haben ein weisse farbe·oder ein schwarcze die
sollen nichcz·(Item·zymmetrynden beleÿbt
unverseert an seiner nature zehen
jar·(Diascorides sptichet·das zymmetrynden
getruncken mit wasser treÿbet auß
secundinam·das ist die ander geburde·(Und
bringet auch also genüczet frawen feüchtigkeit
menstruum genannt·Zû allen disen dingen ist es
mer wûrcken wenn das bulfer von
zymmetrynden gemüschet wirt mit
mirten·(Cynamomum gebulfert und gemüschet
mit hönig·benÿmmt die flecken under dem
antlicze·oder an dem leÿbe wo die gesein
mügen·domit bestrÿchen des abents·und
darnach des motgens widerumm van dem

(1) Zymetbast of kaneel, 113de kapittel.

Cinamomum Latijn, Grieks en Arabisch
Darsen. (**Cinnamomum verum**)

In het boek Circa instans in het kapittel
Cÿnamomum staat geschreven das het is heet
aan de derde graad en droog aan de andere. De
meesters spreken dat dit is een bast van een
boom die groeit in India en in Europa. En die is
tweevormig. De ene subtiel en de ander grof.
De grove zal genuttigd worden in de artsenij
daarmee (2) de magen te reinigen. De subtiel
zal genuttigd worden dat hart daarmee te
versterken. Deze bast is de beste die er hebben
een goede reuk en scherp met een zoetigheid
vermengt en die van verven rood zijn en deze
bast die er hebben een witte verf of een zwarte
die zullen niets. Item, kaneel blijft onveranderd
aan zijn natuur tien jaar. Dioscorides spreekt
dat kaneel gedronken met water drijft uit
secundinam, dat is de andere geboorte. En
brengt ook also genuttigd vrouwen vochtigheid,
menstruatie genaamd. Tot al deze dingen werkt
het meer als dat poeder van kaneel gemengd
wordt met mirre. Cinnamomum gepoederd en
gemengd met honing beneemt de vlekken onder
het aangezicht of aan het lijf, waar die zijn
mogen, daarmee bestreken 's avonds en daarna
's morgens wederom het aangezicht afgewassen
met rozenwater. Item. [149] Kaneel verzacht

antlicz ab gewaschen mit
 rosenwasser·(Item·Zym [149] metrynden
 senfftiget den hūsten·benymmet catartum·das
 ist den schnopffen·(Item cynamomum ist fast
 gūt genūczet den wassersūchtigen·(Galienu in
 dem būche genant de cibus·in dem capitel
 cynamomum spricht·daz die rôren benemen
 bōse feūchtunge in dem menschen·und geben
 dem magen gūten gerauch·unnd dienet
 sunderlich wol dem erkalteten
 magen·(Item·Zymmetrynden benemen die
 bōsen feūchtung auf dem haubt und auß dem
 magen. (Platearius·Wōllicher cynamomum
 dÿck ypset der gewÿnnt ein gūt lauter
 gesicht·(Avicenna in dem bûch genannt de
 viribus cordis·spricht·das cynamomum stercke
 das hercze·und mache ein gūt geblüt·

het hoesten en beneemt catarrum, dat is de snuf.
 Item, Cinnamomum is erg goed genuttigd de
 waterzuchtige. Galenus in het boek genaamd de
 cibus in het kapittel Cinnamomum spreekt dat
 de bast benemen kwade vochtigheid in de mens
 en geeft (2) de maag goede reuk en dient
 uitzonderlijk goed de verkouden maag. Item.
 Kaneel beneemt de kwade vochtigheid op het
 hoofd en uit de maag. Platearius. Wie
 Cinnamomum vaak eet die wint een goed
 zuiver gezicht. Avicenna in het boek genaamd
 de viribus cordis spreekt dat Cinnamomum
 versterkt (3) dat hart en maak een goed bloed.

Vorm.

Kaneel is een altijdgroene en ruige boom van zes tot tien meter hoog met een sterk vertakte stam. De bladeren zijn leerachtig, eivormig tot langwerpig en staan tegenover elkaar. De bloemen zijn klein en ruiken onaangenaam. De vruchten ruiken naar terpentijn.

Naam.

(1) Dodonaeus; 'Deze schors, te weten de binnenste, heet in onze taal caneel, in het Hoogduits Zymmetrinden of Zymmetroerlin, in de apotheken ook Canella en Cinamomum. In het Arabisch heet het darsini, darchini of dartzini, in het Hebreeuws kinnamon en daarvan komen de Griekse en Latijnse namen Kinnamomon, Cinnamomum en Cinnamum. (2) Die naam Cinamomum komt eigenlijk toe aan de beste soort en de slechtste heet in het Latijn en Grieks Cassia en ook Casia'.

In Chinees betekent *quilin of* guangxi een kaneelbomenwoud, dit is een stad aan de rivier de Lijiang. Uit Maleis kayu: hout, en manis: zoet, komt kayu-manis dat over Hebreeuws (Phoenisch, Exodus 30: 23 en andere teksten) *qinnamon werd en* via Grieks tot Latijn cinnamum, midden-Latijn cinnamomum kwam, via Frans werd het cinnamome en Engelse cinnamon. Uit midden-Latijn cinnamomum ontstond oud-Hoogduits Cincimen, Cimment en Sinamin en het midden-Hoogduits Zinemin zodat het nu Zimt of Zimmt is.

De naam cin-(n)-amomon kan als volgt verklaard worden; vanuit het Griekse kinein, 'inrollen', a, 'zonder', en momon, 'feil' of 'fout', bijgevolg een plant zonder fout, een edel gewas dat zich heeft ineengerold, waarmee op de bastrolletjes zou zijn gedoeld.

Kaneel, in midden-Nederlands was het canele, dit stamt uit Frans cannelle, wat weer stamt uit midden-Latijn cannella, dit uit Latijnse canna, 'riet' (stengel) en is zo genoemd naar de vorm (pijpjes) van de gedroogde schors.

Gebruik.

Kaneel is afkomstig uit de binnenbast van de scheuten en takken. Die bast pelt gemakkelijk af waarna de kaneelstrips rond een dunne stok worden gewonden en de buitenbast verwijderd wordt. Een bekend kaneelgerecht is kandeel, het traditionele drankje voor kraamvrouwen en hun bezoek. Kandeel is een mengsel van kaneel, wijn, suiker, melk en een eierdooier

In Bijbelse tijden werd het gebruikt voor de bereiding van wierook, heilige olie, medicijnen en parfum (Spreuken 7:17) In de zinnebeeldige woning der wijsheid is het de liefelijke kaneel die haar vervult, Eccl. 24, 20 In de Apocalyps is de kostbare kaneel een voorwerp van weelde bij de verwoesting van Babylon. Vanwege zijn welriekendheid werd kaneel gebruikt als een soort parfum om lichaamsgeurtjes weg te werken.

Herbarius in Dyetsche; 'Caneel of cinamomum is heet in de tweede en droog in de derde graad. De

goede kaneel herken je aan zijn goede smaak. Het heeft de kracht om de hersens te versterken uit zijn goede smaak dat met goede reuk gemengd is en te helen of te bevestigen uit zijn vastheid of taaiheid. (2) Het is goed tegen een krachteloze maag die van verkoudheid komt. Het poeder van kaneel wordt met het poeder van karwij in het eten gemengd en gewoonlijk weekt men het in sausen of kruiden om appetijt te krijgen. Als je kaneel kauwt geeft het een goede adem. (3) Tegen het in onmacht gaan en hartkramp geef je gebroken kaneel met kruidnagels, doe het in een vers ei en neem het zo'.

Maerlant; Cinnamomum, als Isidorius zegt en Plinius, is een boom die pleegt in Ethiopië veel te staan. Honderd tachtig cm hoog, als ik meen. Van bruine schors, van hout klein, is het grof dan heeft het waarde geen. Het groeit met hitte en met droogte want het kan geen regen gedogen. Als het nieuw is en men breekt het in stukken werpt het een rook uit, min of meer, met stuiven in de gebaren gelijk alsof het een mist ware. De kaneel waar men mee te eten plag, Platearius die zegt het, die heeft groot geweld hersens en (2) magen die zijn verkouden, ook maakt het goede appetijt. Is het dat men in zomertijd zijn poeder werpt op de spijs, goede mond en van goede wijze maakt het hem die het veel kauwt omdat het kwade adem verteert. Tegen kwaad tandvlees mede zal men het wrijven daar ter plaatse met koud water zodat het bloedt, dan is gepoederde kaneel goed. (3) In warme wijn en daar terstond daarmee goed gewreven de mond tegen in onmacht gaan en tegen hartaanval zal men dit verpoederen mengen. Met kruidnagels gewreven zal men de zieke geven'.

Dodonaeus; Dan het goede en beste kaneel is meer verdrogend van aar dan enig ander ding dat tot in de derde graad verwarmt. Het is ook zeer fijn van delen en geschikt om te laten scheiden, te verteren, verdelen en zacht te maken, doch met enige tezamen trekking waardoor dat het hele ingewand kracht geven kan. Maar het fijnste mag men gebruiken in al die gebreken daar het Cinnamomum tegen geprezen wordt en vooral om het hart te versterken en het grofachtige of het gewoonste kaneel mag gebruikt worden in plaats van Cassia en voor alles om de slappe maag te versterken, dan het houtachtige of slechte of hetgeen dat veel van de buitenste schors heeft dient als er meer verstopping of tezamen trekking nodig is. Kaneel opent de verstopte lever, geneest de waterzucht, doorsnijdt, verdrijft en verdroogt alle overtollige vochtigheden en laat het ganse lichaam een goede reuk behouden. Het verbetert de stank van de adem en dient ook om de spijs goed te laten verteren en om goed bloed te laten groeien en om het zaad te vermeerderen en om de voedsters veel zog te geven. Het laat ook de winden van de buik scheiden en belet alle verrotting in het lichaam en mag van alle mensen gebruikt worden, uitgezonderd die heet van aard zijn en met gal verladen want het schaadt hun als ze dat te veel of in hete tijden gebruiken omdat ze het ingewand ontsteekt en het bloed verhit. Matig gebruikt en liever gepoederd dan heel in koude tijden van het jaar en niet te dikwijls en met koude spijzen en vooral van koude slijmerige mensen laat alle slijmerigheden uit het lijf ruimen en is nuttig om het snuffen en snotteren te benemen en is goed voor het hoofd, versterkt de hersens, verdrijft de schemering van de ogen en maakt scherp gezicht als men het poeder bij de spijzen doet. Het verzacht ook de hoest, geneest alle gebreken van de longen, verzoet den lendenzucht, laat gemakkelijk plassen en geneest de koude plas en alle gebreken van de nieren die van dikke en slijmerige vochtigheden komen. Met water gedronken drijft het de nageboorte af en zo met wijn gebruikt (of beter gepoederd en met Myrrhe vermengt) verwekt de maandstonden waartoe ook goed is de rook er van van onder ontvangen.

Kaneel weerstaat allerlei vergif, van binnen en van buiten gebruikt en geneest de beten of steken van de slangen en andere venijn schietende dieren en is ook nuttig tot alle inwendige zweren. De nuttigheid die kaneel heeft om de spijzen smakelijk te maken is iedereen genoeg bekend. Dan het wordt ook bij de welriekende zalven gedaan en niet alleen bij de oogzalven, maar ook bij de vermurwende dingen die alle dikke gezwollen laten slinken. Kaneelpoeder met honig verdrijft de plekken van het aanzicht en de sproeten aan het lijf. Van dit poeder maakt men in de apotheken verschillende dingen die meest alle nuttig zijn om de gebreken van de maag te verbeteren. Het wordt veel bij de lieflijke sausen en soorten van mosterd gedaan. Sommige maken er een dragee of koekje van met of zonder wijn om na de maaltijd te eten tegen alle zinkingen uit het hoofd en om alle waasdom te verhinderen. Het wordt ook gebruikt om er verschillende soorten van hypocras van te maken en vooral om de dranken die men voor de zieken bereidt smakelijker te maken omdat ze geen

wijn of sterk bier mogen drinken en winden het kaneel in een doek, eerst wat gebroken, en er warm of heel heet gerstewater of ander water over te gieten en als dit doorgezeefd is er wat suiker bij te doen. Andere nemen een pond van het beste kaneel, vier pond rozenwater, anderhalf pond witte sterke wijn of malvezei en laten dat vier en twintig uren staan en daarna distilleren ze er een water van door een dubbel vat en twee of drie ons van dit water ingenomen is zeer lieflijk van reuk en smaak en geneest alle winderige kwalen, doorsnijdt en scheidt alle taaie vochtigheden, versterkt de maag, lever, hart, longen, milt, hersens en zenuwen, belet het bezwijmen, stopt de vloeiden uit de maag en beschut het walgen en met wat citroensap genuttigd is het bijzonder goed tegen de kwalen van de baarmoeder, tegen de benauwdheid, lamheid, kramp en vallende ziekte. In het kort, het heeft grote kracht in alles daar verwarming, opening, doorsnijding, vertering en versterking nodig is en is wel zo krachtig als het kaneel zelf. Dan het beste gedistilleerde kaneelwater is hetgeen dat uit de verse klein gekapte schors en vooral van de wortel gemaakt wordt want dat heeft alle voor vermelde deugden en is goed om de trekking van de zenuwen en de vallende ziekte te genezen en aan de huid gestreken laat die een goede kleur krijgen en ook is het goed om bij de spijsen te doen. Men trekt ook een water uit de bloemen van de kaneelboom, maar dat is veel zwakker dan het voorgaande water. Sommige achten de olie die van kaneel gedistilleerd wordt noch meer dan enige van de voor vermelde waters die voor alles goed is om de duisterheid van het aanzicht te laten vergaan, alleen of met azijn vermengt.

De dikste schors of uiterste ruwe schors van de kaneelboom (als ook de baselaar) heeft een droge of tezamen trekkende smaak die met zijn reuk in de neus trekt als men ze kauwt en is daarom goed tot de snottering en de koude loop in het hoofd die men katarren noemt als men het poeder op gloeiende kolen werpt en de rook daarvan in de neusgaten laat gaan. Ze stelt allerlei bloedgang en is nuttig in vele gebreken daar kaneel goed toe is.

Uit de vruchten van de kaneelboom wordt een olie geduwd zoals uit de olijven die smeerachtig is en hard wordt of stolt als Spaanse zeep, zonder reuk tenzij dat men ze verwarmt want dan ruikt ze wat naar kaneel. Deze olie wordt gebruikt tegen de koude maag en verkilde zenuwen.

De bladeren van de kaneelboom worden in gebreke van Malabathrum gebruikt en hebben een kaneelachtige smaak bij hun steeltjes. Een bad er van gemaakt verwekt de maandstonden.

Uit de wortels van de kaneelboom traant een vochtigheid die op kamfer van reuk en misschien ook van deugden lijkt, dan het is verboden die wortels te kwetsen zodat de bomen niet sterven'.

Zie verder: <http://volkoomenoudeherbariaenmedisch.nl/> en : <http://www.volkoomen.nl/>